

VERSLAG VAN DE BIJENKOMST VAN DE STUDIEKRING OP 28 FEBRUARI EN 1 MAART 1957

De voorzitter van de Studiekringcommissie, dr. ir. G. Hellinga opende de bijeenkomst van de Studiekring te 10.30 uur in de conferentiezaal van het Sociaal Cultureel Centrum „de Pietersberg”, en gaf in zijn welkomstwoord een uiteenzetting over het doel en de achtergrond ervan. Met nadruk wees hij op de noodzaak, om de bosbouwpraktijk in ons land te confronteren met de resultaten van het veredelingswerk in de bosbouw, terwijl dit contact ook van belang is voor de voortgang van het wetenschappelijk onderzoek in deze sector van de bosbouw. De voorzitter betreurde het ten zeerste, dat Professor Houtzagers, die het veredelingswerk in de bosbouw in ons land altijd weer heeft gestimuleerd, wegens ziekte niet aanwezig kon zijn, en stelde voor, hem telegrafisch de beste wensen voor zijn herstel te zenden. Dit voorstel werd door de deelnemers aan de bijeenkomst met zeer veel instemming begroet. Na een korte toespraak van de vice-voorzitter van de Nederlandsche Boschbouw Vereeniging, dr. ir. J. de Hoogh, waarin spreker de nadruk legde op het grote belang van het veredelingswerk in de bosbouw, als middel tot verhoging van de produktiviteit, gaven de inleiders achtereenvolgens een toelichting op de door hen uitgebrachte prae-adviezen, welke in het tijdschrift zijn gepubliceerd. Gedurende de avonduren was er gelegenheid over verschillende problemen in het veredelingswerk nader van gedachten te wisselen.

Bij de behandeling van het prae-advies van Prof. Houtzagers kwam nog eens duidelijk het verschil tot uiting tussen het veredelingswerk in de bosbouw enerzijds, de land- en tuinbouw anderzijds. In de tuinbouw is de vrucht het eindprodukt, maar in de bosbouw kan bij de eerste bloei nog lang geen definitieve beoordeling plaats vinden. Daardoor dient de veredeling van bosbomen haar eigen wegen te gaan.

Anderzijds moet men de aanwezige verschillen niet overdrijven. In de eerste plaats duurt ook het veredelingswerk in sommige onderdelen van de tuinbouw, nl. bij vruchtbomen, een gehele mensenleeftijd. Daarnaast lopen fundamentele physiologische vraagstukken geheel parallel, waaruit de noodzaak voortvloeit, om het contact 'tussen de instituten te verstevigen. Het veredelingswerk in de bosbouw duurt lang, maar de beoordeling loopt daardoor ook over een langere termijn, zodat het uiteindelijke oordeel meer gedegen kan zijn.

Bij de verdere toelichting werd betoogd, dat aan de uitvoering van beplantingen, bestaande uit één kloon, gevaren verbonden zijn. Wellicht verdient het daarom aanbeveling, om bij beplantingen de cultivar binnen een beplanting zo zuiver mogelijk te houden, teneinde groeiverschillen in deze beplanting zo veel mogelijk te beperken, maar gelijktijdig dient men het aantal cultivars in een boscomplex te verhogen. Het risico — aantasting door bepaalde ziekten — wordt daardoor geringer.

De discussie naar aanleiding van de voordracht van mevrouw Broekhuizen gaf gelegenheid nader in te gaan op verschillende aspecten van de techniek toegepast bij de vegetatieve vermeerdering, waarbij bleek dat iedere boomsoort een eigen methode vereist; naaldhout bijvoorbeeld kan moeilijk geoculeerd worden, marcotteren heeft alleen kans van slagen in warme zomers. Voorts werd uitvoerig van gedachten gewisseld over de invloed van de onderstam op de ent en over het optreden van plagiotropie bij enten gesneden van laag aangezette takken.

Bij de behandeling van het prae-advies van de heer Heybroek ontwikkelde zich een discussie over de eisen, die men bij de iepenveredeling moet stellen aan het geselecteerde materiaal. Men kan bijvoorbeeld grote waarde hechten aan het economisch motief, zodat men zich in dat geval richt op de factor houtproductie. Bij de praktijk van de iepenveredeling is men echter niet alleen uitgegaan van het economisch motief, maar men heeft even grote waarde gehecht aan de habitus en bladvorm, omdat de iep in de meeste gevallen zal worden gebruikt als stads- en laanboom. Er zijn thans verschillende geselecteerde iepen verkrijgbaar, zoals de iep Bea Schwarz, onder keuring van de N.A.K.B. *Ulmus vegeta*, die overigens moeilijk een selectie genoemd kan worden, is eveneens verkrijgbaar, terwijl de nieuwe kloon no. 274, die de beste vooruitzichten biedt, in contractteelt over een aantal kwekers verdeeld zal worden.

Teneinde het risico te verdelen, moet men zich niet concentreren op één kloon; het doel moet gericht zijn op het verkrijgen van een beperkt aantal verschillende klonen.

De heer Van den Ende deelde als aanvulling op zijn prae-advies mede, dat de gevoeligheid van de populier voor kanker door weersomstandigheden in een bepaald jaar wordt beïnvloed. In de droge zomer van 1949 gaven inoculaties geen reacties, deze traden pas op in het volgende jaar. Een zachte decembermaand geeft de bacterie een grotere kans zich uit te breiden. Behalve inoculatieproeven wordt thans een begin gemaakt met een onderzoek op veldresistentie, dat over een langere periode zal moeten worden uitgestrekt.

De heer Jansen gaf een nadere toelichting op de taak en werkzaamheden van de Stichting Verbetering Houtopstanden. Deze bundelt het selectiewerk in de bosbouw, zij vormt een schakel tussen wetenschap en praktijk. Zij mag volgens de statuten alleen aan de boomkwekers materiaal afgeven. De bosbeheerders kunnen het veredelde materiaal dan betrekken van de boomkwekers. Daarnaast heeft de Stichting tot taak het wetenschappelijk onderzoek te stimuleren. Bij het selecteren in de groeven is uitgegaan van het beste materiaal, dat aanwezig is. Criteria zijn: spilvorm, percentage werkhout en groeikracht van de individuele bomen ten opzichte van de omringende bomen. De geselecteerde boom wordt ook beoordeeld op zijn nakomelingschap, zowel in het jeugd stadium als op oudere leeftijd, zodat materiaal dat in het begin goede vooruitzichten schijnt te bieden, nog kan worden uitgeschakeld als het later tegenvalt. Het is een bezwaar, dat de selectieopstanden en plusopstanden niet op vergelijkbare gronden staan, maar de nakomelingschappen worden wel op één en dezelfde groeiplaats samengebracht, zodat de groeieigenschappen dan kunnen worden vergeleken.

Samenvattend kunnen wij concluderen, dat zowel prae-adviezen en toelichtingen als de discussies bij het beantwoorden van de vragen ertoe hebben geleid, dat alle deelnemers beter inzicht hebben verkregen, zowel in de wetenschappelijke achtergrond van het veredelingswerk als in de wijze waarop het wetenschappelijke onderzoek is georganiseerd en thans wordt gecoördineerd.

De excursie die op de tweede dag van de bijeenkomst, grotendeels onder leiding van ir. E. C. Jansen, werd gemaakt, heeft ertoe bijgedragen de belangstelling voor dit onderzoek bij de deelnemers nog verder te stimuleren. Tijdens het eerste deel van de excursie werd een bezoek ge-

bracht aan de kwekerijen van de Stichting Verbetering Houtopstanden en van de Stichting Bosbouwproefstation „De Dorschkamp”. Vervolgens vertrokken de deelnemers naar het Nationale Park „Veluwe-Zoom”, waar een bezoek werd gebracht aan plusbomen van groveden en douglas.

In deze grovedennenopstand zijn een drietal plusbomen uitgezocht, die respectievelijk voldoen aan de eisen: voldoende groeikracht, goede stamvorm met doorgaande spil en redelijke groeikracht plus goede stamvorm. Op deze wijze konden de deelnemers kennismaken met de praktische toepassing van het selectiewerk van de Stichting Verbetering Houtopstanden. Daarna werden achtereenvolgens bezocht: enige plusbomen van zomereik op het landgoed „Middachten”, een eikenlaan op het landgoed Enghuizen, een plusboom van Eur. lariks bij Voorst en tenslotte een plusopstand van groveden nabij de Woeste Hoeve.

Tijdens de interessante excursie deed ir. E. C. Jansen, naar hij hoopte niet tevergeefs, een beroep op de deelnemers, medewerking te verlenen aan het selectiewerk. De medewerking kan op deze wijze plaatsvinden, dat beseigenaren en bosbeheerders aan de Stichting bericht zenden over de aanwezigheid van bomen, die volgens hun mening voor zaadwinning of vegetatieve vermeerdering van belang kunnen zijn.

De excursie, die zowel door de uitstekende organisatie als door de enthousiaste medewerking van de deelnemers, volledig aan haar doel beantwoordde, werd om 17.00 uur nabij de Woeste Hoeve ontbonden.

A. van Laar
G. Hellinga

Naar aanleiding van het prae-advies van de heer Hellinga ontwikkelde zich een discussie over enkele essentiële punten uit zijn prae-advies. In de eerste plaats kan de vraag gesteld worden, of het juist is, marginale landbouwgronden, in verband met het arbeidsexstensieve karakter van de bosbouw, voor houtproductie te bestemmen. De inleider was van mening, dat het huidige tekort aan arbeiders op het platteland geen tijdelijk verschijnsel is; integendeel kan geconstateerd worden, dat het beschikbare aantal arbeidskrachten steeds meer afneemt. Deze tendens is geheel een gevolg van de ontwikkeling van de structuur van onze samenleving. Dit is daarom een argument om in vele gevallen marginale landbouwgronden voor de bosbouw te bestemmen. Daarnaast kan de vraag gesteld worden, of het niet beter is, om gronden die niet geschikt zijn voor beplanting met populieren uit de Aigeirosgroep — uit economisch oogpunt te bestemmen voor teelt van naaldhout. Deze zienswijze is echter aanvechtbaar, omdat een eenzijdige naaldhoutteelt bepaalde gevaren meebrengt. Een belangrijk areaal zal daarom in aanmerking kunnen komen voor de teelt van Leuce-populieren. Het vraagstuk van de bestemming van bosgronden in de algemeene voor de teelt van naaldhout resp. loofhout heeft vele aspecten, die binnen het kader van deze bijeenkomst niet verder zijn besproken.

Bij de bespreking van het prae-advies van de heer Broekhuizen werd van gedachten gewisseld over de vraag, wanneer een nieuwe kloon als aanwinst voor de populierenteelt in ons land moet worden beschouwd. In het algemeen kan een nieuwe kloon pas dan in de handel gebracht worden, wanneer na 15—20 jaar blijkt, dat zij eigenschappen heeft, die beter zijn dan die van de bestaande klonen.

De kloon I 214 is bijvoorbeeld te vroeg uitgegeven. Gebleken is, dat bepaalde geïmporteerde klonen inderdaad superieur zijn, zoals o.a. de rassen populier. De Stichting Verbetering Houtopstanden geeft een gassen lijst uit, waarop alleen goede rassen voortkomen. Ten aanzien van het produktievermogen van *P. robusta* blijkt geen eenheid van opvatting te bestaan. In sommige gevallen daalt de produktie op 15—20 jarige leeftijd sterk, in andere gevallen blijft de groei constant op een hoog niveau; dit zal waarschijnlijk een klonenkwestie zijn. Bij de afdeling houtteelt van het I.B.O. worden talrijke cultivars geïmporteerd en uitgezet in de kwekerij. Slechts een beperkt aantal wordt echter overgebracht in proefbeplantingen in verschillende delen van het land.

Uit de beantwoording van de vragen, gesteld naar aanleiding van het prae-advies van de heer Van Vloten bleek, dat ook bij de aantasting van de populier door roest in Noord-Brabant bepaalde individuen resistent zijn zoals dit reeds van verschillende klonen in laboratorium- en veldproeven is gebleken. Het hevige optreden van roest in dat populierengebied hangt samen met de aanplant van lariks die als tussen-waardplant fungeert. Dit vraagstuk wordt nog nader onderzocht.

In het buitenland worden onderzoeken verricht over de vatbaarheid van de groveden voor *Peridermium*. Zolang niets definitiefs bekend is over de mogelijkheden van een selectie op resistentie, zal men moeten volstaan met algemene hygiënische maatregelen.

In verband met het optreden van essenkanker deelt de inleider mede, dat het in principe mogelijk zal zijn, een onderzoek in te stellen naar maatregelen ter bestrijding van deze ziekte.